

De la destrucció d'esglésies a Manresa el 1936, només havien vist la llum les imatges del manresà Lluís Rubiralta; dijous, l'Espai Memòries en projectarà un centenar d'un coetani, el cineasta i fotògraf Josep M. Rosal. Imatges, com les que il·lustren aquestes pàgines, inèdites i cedides a l'Arxiu per la família de Rosal. Text: **S. Paz**. Fotografies: **Fons Rosal/ACB**

Patrimoni

UNA MIRADA INÈDITA DE FA 76 ANYS

Manresa, setembre del 1936. El Comitè Revolucionari i Antifeixista, format per representants de les organitzacions obreres, domina la vida política, econòmica i social, després del fracàs de la sublevació militar contra la República a Barcelona, el 19 de juliol del 1936. El comitè, explica l'historiador manresà Joaquim Aloy, «pressionat pels sindicats i els partits d'extrema esquerra, amb unes bases obreres amb un fort component anticlerical, decideix enderrocar les esglésies de la ciutat, d'una banda per expressar el aquest sentiment i alhora per oferir feina als obrers en atur». Els enderrocs van començar el 7 de setembre del 1936 i van afectar 7 temples grans: Sant Pere Màrtir, Sant Miquel, el Carme, el convent de les Caputxines, l'església de Sant Ignasi i l'antic hospital de Santa Llúcia, el convent dels Caputxins i l'església de Sant Bartomeu. A la Seu, es van fer importants destrosses, però se'n va salvar després d'una intensa campanya a favor de mantenir-la dempeus.

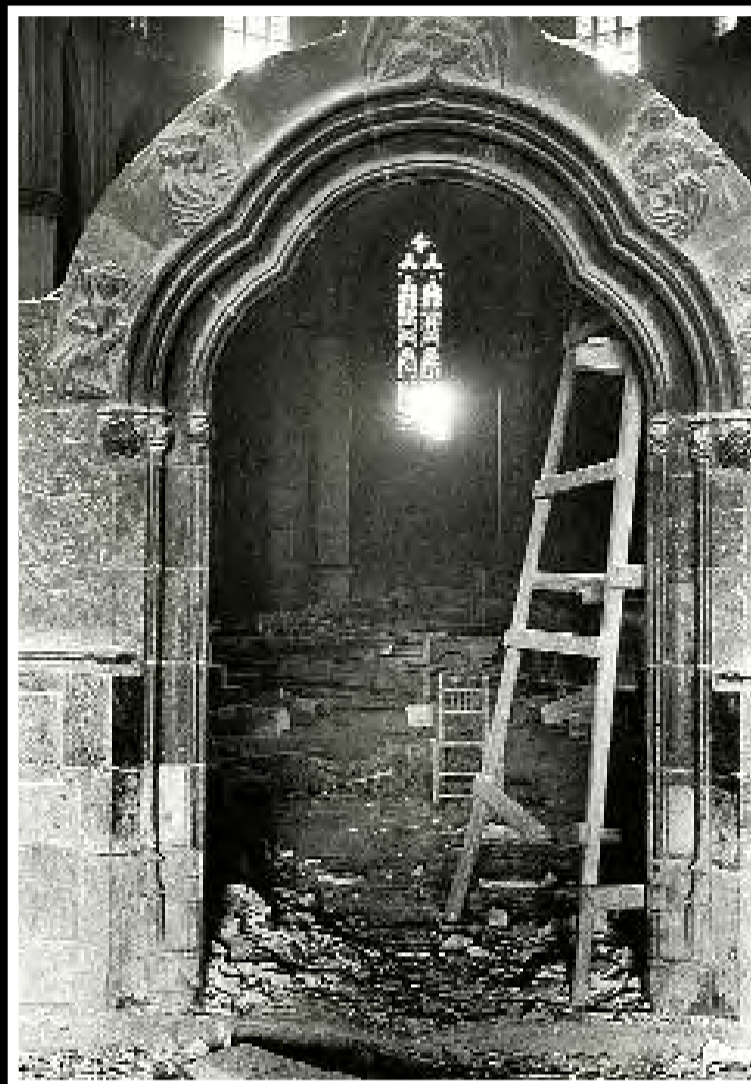
El testimoni gràfic d'aquesta onada d'enderrocs es coneixia fins ara per les imatges de Lluís Rubiralta i Garriga (1902-1980), un dels membres més actius en el salvament del patrimoni artístic durant la guerra civil. Però, ara, 76 anys després, la ciutat disposa d'un nou fons que ha estat dipositat a l'Arxiu Comarcal: prop d'un centenar d'imatges inèdites d'aquells fets signades pel fotògraf i cineasta Josep M. Rosal i d'Argullol, nascut a Manresa el 1908 i mort a Bogotà el 1983. Imatges que mai fins ara havien sortit a la llum i que inclouen fotografies de la Seu -de la qual Rosal, com Rubiralta, va con-

tribuir al salvament del seu patrimoni artístic-, de l'església de Sant Ignasi i l'Antic Hospital de Santa Llúcia; de Sant Miquel; de Sant Pere Màrtir i del Carme. La ciutadania podrà veure aquestes fotografies en una presentació pública que es farà dijous 27 de setembre a l'Espai Memòries (19 h). Aquest reportatge en recull una vintena que, mai, tampoc, no havien estat publicades.

Imatges d'una qualitat excepcional

Així les qualifica Marc Torras, responsable de l'Arxiu Comarcal del Bages. «És una sort que s'hagin guardat més de setanta anys i que la família de Josep M. Rosal les hagi volgut cedir a la ciutat». En la donació hi va tenir molt a veure l'historiador Joaquim Aloy, president de l'Associació Memòria i Història de Manresa, que s'havia cartejat amb Rosal a principi dels anys 80 (que residia a Colòmbia des del 1955), interessant-se pel seu arxiu fotogràfic de la Manresa dels anys 30. El juliol passat, la família del fotògraf i cineasta va fer donació del fons de Rosal, que mai no havia sortit de la capital del Bages i que consisteix en uns 800 negatius fotogràfics en vidre i suport flexible i un centenar de fotografies en paper que testimonien la Manresa d'abans i de després de la guerra (1920-1940). Incloses en el fons, que s'ha d'acabar de catalogar, hi ha el centenar que fa referència a la destrucció d'esglésies a la Manresa del 1936. Un cercle que es tanca si es té en compte que l'Espai Memòries es dedica aquesta temporada a la violència contra el patrimoni artístic a Manresa arran de la guerra civil i que la recerca històrica del tema la porta a terme l'Associació Memòria i Història.

LA SEU



UNA JOIA SALVADA DE L'ENDERROC PERÒ NO DE LES DESTROSSES

Els esforços es van centrar a deixar dempeus la basílica de la Seu

► La basílica de la Seu de Manresa, una joia arquitectònica dels segles XIV i XV, va estar a punt de desaparèixer l'any 1936. Finalment, «l'enderroc només va afectar la torre piramidal del campanar i les sagristies del Remei i de Sant Pere», gràcies a una important campanya i a les múltiples gestions realitzades per, entre d'alters, l'alcalde Francesc Marçet, que a través d'una carta «va obrir la porta a les peticions d'evitar l'enderroc», explica l'historiador Joaquim Aloy, que va estudiar a fons el salvament de la Seu. Segons Aloy, es va creure que «si es volia ser eficaç, les gestions s'havien de concentrar en la basílica, ja que es veia impossible intentar salvar cap més edifici religiós i es corria el risc de perdre'ls tots». I així va ser amb, entre d'altres, l'església de Sant Miquel, el Carme i l'antic Hospital de Santa Llúcia (del segle XIV).



Josep M. Rosal Fotògraf durant la República, cineasta premiat a Venècia

► Josep Maria Rosal i d'Argullol va iniciar-se en la fotografia als 16 anys. Durant la República, va treballar a diferents revistes i diaris de Barcelona i de la comarca del Bages, com La Veu de Manresa. A partir de l'any 1940 i fins que va emigrar a Colòmbia (1955), va produir, realitzar i dirigir curtmetratges i documentals. Un d'ells, sobre la ciutat de Manresa, estrenat al Kur-

saal el 1942. Dedicat especialment al cinema de divulgació científica, l'any 1950 va ser guardonat a la Biennal de Venècia pel documental *La trasplantación de córnea*, rodada a Barcelona, a la clínica Barraquer. De la seva etapa a Santa Fe de Bogotà, va col·laborar a diverses revistes i va ser fotògraf oficial del Teatro Colón. Es va casar amb l'actriu argentina Nina Martín, a la imatge (12 de desembre del 1935) amb intel·lectuals manresans al teatre Kursaal. Josep M. Rosal és situat a l'esquerra de qui seria la seva dona; i a la dreta, l'escriptor de *K.L. Reich*, Joaquim Amat i Piniella.

Josep M. Rosal va néixer a Manresa el 1908 i va morir a Bogotà el 1983





La basilica de la Seu, el 1936 en quatre impactants imatges de Josep M. Rosal, que va contribuir al salvament del patrimoni artístic del temple. No es va tenir la seguretat que la Seu no aniria a terra fins al 1937, quan el recinte va ser utilitzat per a finalitats relacionades amb la guerra.



JOSEP MARIA ROSAL I D'ARGULLOL/JACB

Tens molts punts al teu costat

Manresa Bus

Compra aquí els títols multiviatge 7-10 i 7-Mes del Bus Manresa

<p>Narrosca lla C/ Valls, 15 - 01701 Tel: 91 60 10 10</p> <p>Estació d'Autobusos Sant Antoni, 17 - 01701 Tel: 91 60 10 10</p> <p>Estació 14 - Arts Avinguda de la Plaça, 17</p> <p>Estació 13 - Ba celons G4 Ba celons, 94</p> <p>Estació 21 - La Font S/O 417 - 01701</p> <p>Llibreria Ramon C/ Major, 11 - 01701</p>	<p>Estació 22 - La Parola C/ Major, 11 - 01701</p> <p>Estació 01 - Joan Prat Plaça Joan Prat, 17</p> <p>Club Natació Manresa C/ Major, 11</p> <p>Estació 20 - Pedro Blanco C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Ferreries C/ Major, 11</p>	<p>Quiosc - Amposta C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Caldesa C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Tàrragona C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Tàrragona C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Tàrragona C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Tàrragona C/ Major, 11</p>	<p>Quiosc - Tàrragona C/ Major, 11</p> <p>Estació 18 - Sallada C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Tàrragona C/ Major, 11</p> <p>Llibreria Bases C/ Major, 11</p> <p>Estació 19 - Basses C/ Major, 11</p> <p>Estació 11 - Tàrragona C/ Major, 11</p>	<p>Estació 3 - Sallada C/ Major, 11</p> <p>Quiosc - Tàrragona C/ Major, 11</p> <p>Llibreria Bases C/ Major, 11</p> <p>Estació - Tàrragona C/ Major, 11</p>
--	---	---	---	--

més informació a: www.manresabus.com

ESGLÉSIA DE SANT MIQUEL

UN PETIT TEMPLE GÒTIC D'UNA GRAN RIQUESA ARQUITECTÒNICA

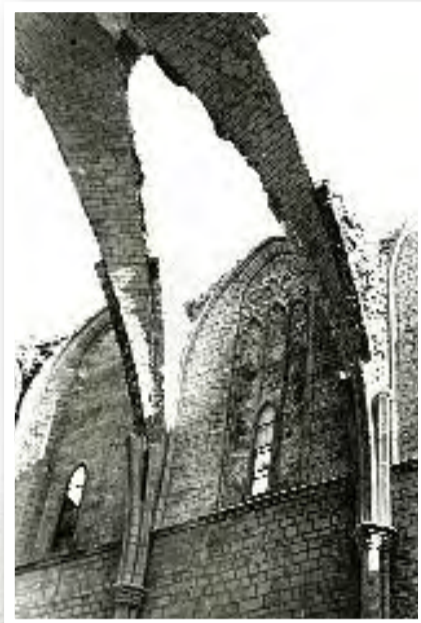
A primera línia: el fotògraf Josep M. Rosal vivia al davant de l'església

▶ L'església de Sant Miquel era situada al Barri Antic de Manresa, a la placeta de Sant Miquel (on actualment hi ha l'Aroma). Les imatges de Josep M. Rosal són preses des del balcó de casa seva: «hi vivia al davant», explica Marc Torras, arxiver de Manresa. Les perspectives d'aquestes imatges ho evidència. L'enderrocament de set temples grans de la ciutat va començar el 7 de setembre i el de l'església de Sant Miquel es va allargar durant el setembre i octubre del 1936. L'església de Sant Miquel era un temple gòtic d'una gran riquesa arquitectònica. L'absis gòtic formava part de la fesomia del carrer. Abans de la demolició es van poder salvar algunes claus de volta, imatges i una pica gòtica que es pot veure al Museu Comarcal. Les despeses dels enderroc de totes aquestes esglésies les va pagar, explica l'historiador Joaquim Aloy, «l'Ajuntament, que el setembre del 1936 no tenia cap mena d'autoritat». Per fer-los, es van contractar més de 600 obrers i «el cost de les obres va deixar buides les arques municipals». El març del 1937, ja sense diners, les brigades es van aturar, però «pràcticament totes les esglésies ja estaven enrunades».



Imatges de Josep M. Rosal de l'enderroc de l'església de Sant Miquel, entre el setembre i l'octubre del 1936. Damunt d'aquestes línies, el solar que hi va quedar

ESGLÉSIA DEL CARME



DEL MIRACLE DE LA LLUM A LA CERÀMICA MANRESANA

La meitat del fons de Rosal sobre els enderrocs es dedica al temple del Carme

► L'església gòtica del Carme va ser construïda en la seva major part durant el segle XIV, on hi havia hagut el castell de Puigmercadal. Les obres les va dirigir l'arquitecte Berenguer de Montagut, autor de la Seu i del Pont Nou de Manresa. Segons la tradició, en aquesta església va tenir lloc el 21 de febrer del 1345 el miracle de La Llum. Del material fotogràfic d'esglésies enderrocades de Josep M. Rosal, de la del Carme s'han conservat una cinquantena d'imatges, la meitat pràcticament del fons dedicat a aquest tema. Durant la demolició, també el setembre del 1936, Lluís Rubiralta va descobrir, mentre feia les fotografies, un valuós conjunt de 66 objectes de ceràmica del segle XIV, conegudes amb el nom de Ceràmica Manresana.

L'interior de l'església del Carme presideix aquesta pàgina. Aquí ja havien començat les obres de demolició. A dalt, tres imatges del temple en fase d'enderroc



ESGLÉSIA DE SANT PERE MÀRTIR

UNA NOSA AL BELL MIG DE LA CIUTAT

L'única església que l'Ajuntament va decidir enderrocar, l'agost del 1936

▶ El 26 d'agost del 1936, explica l'historiador Joaquim Aloy, «la comissió de Foment de l'Ajuntament va decidir enderrocar l'església de Sant Pere Màrtir [que es va començar a construir el segle XIV i no es va acabar fins a mitjan segle XVIII] i els edificis annexos. Aquesta va ser l'única església de la qual l'Ajuntament va aprovar-ne la demolició. L'acord d'aterrar les altres va ser obra del Comitè Revolucionari». La demolició es va fer, d'una banda, perquè es considerava que tenia un «escàs» valor arquitectònic i perquè, situada al centre de la ciutat, «era un gran destorb». L'enderroc va començar el 7 de setembre.



Les runes en què es va convertir l'església de Sant Pere Màrtir, a l'actual plaça de Sant Domènec i amb el reconeixible edifici de ca la Buresa, en tres imatges del 1936, del fons Rosal

ESGLÉSIA DE SANT IGNASI I ANTIC HOSPITAL DE SANTA LLÚCIA



LES RUNES ON SANT IGNASI DE LOIOLA HAVIA TINGUT 'EL RAPTE'

L'església amb una única fotografia en el fons Rosal

▶ De l'església de Sant Ignasi i de l'antic hospital de Santa Llúcia, que assenyalaven l'entrada al barri de les Escodines, només s'ha trobat fins ara una imatge en el fons de Josep M. Rosal. Aquesta fotografia que veuen a l'esquerra correspon al portal de l'antic hospital de Santa Llúcia, el desembre del 1936, en la fase final de l'enderrocament. Del també fotogràf manresà Lluís Rubiralta, company de professió de Rosal, es conserva una imatge pràcticament idèntica: els obrers de les anomenades 'brigades d'atur forçós', una part dels quals van enderrocar els edificis religiosos, són situats en cadascuna de les fotografies en indrets diferents al voltant del portal. L'església de Sant Ignasi es va inaugurar l'any 1820 i era situada al lloc on ocupa actualment la capella del Rapte de Sant Ignasi, reconstruïda després de la guerra civil, i la Sala Ciutat. Abans de l'enderroc, la part més antiga de tot aquest complex ignasià corresponia a l'antic hospital medieval de Santa Llúcia. Segons la tradició, en el vestíbul d'aquest hospital sant Ignasi de Lloïola va tenir un llarg estat d'inconsciència, conegut com *el rapte*, que es va recordar amb una petita capella. Al segle XVIII, els jesuïtes van adquirir l'antiga capella i l'hospital, i el 1820 van construir la gran església barroca dedicada a sant Ignasi a tocar de la petita capella de Santa Llúcia.